

Voorstel voor selectieadvies Oostkamp- Siemenslaan 5: waarderend onderzoek botanische macroresten en selectie daterend ^{14}C -onderzoek



Selectieadvies

DATUM
AUTEUR

NOVEMBER 2021
F. VERBRUGGEN



Colofon

Titel:

Voorstel voor selectieadvies Oostkamp-Siemenslaan 5: waarderend onderzoek botanische macroresten en selectie daterend ¹⁴C-onderzoek

Auteur: F. Verbruggen

Actorstatus: Senior KNA specialist archeobotanie

Opdrachtgever: Ruben Willaert nv

Projectcode opdrachtgever: OOSO-21

Gemeente: Oostkamp

Plaats: Oostkamp

Toponiem: Siemenslaan

Code Agentschap Onroerend Erfgoed: 2021E301

Coördinaten onderzoeksgebied: $X_{\min} = 70766$

$Y_{\min} = 204914$

$X_{\max} = 70977$

$Y_{\max} = 205061$

ISSN: 1568-2285

© BIAX Consult, Zaandam, 2021

Correspondentieadres:

BIAX Consult

Symon Spiersweg 7 D2

1506 RZ Zaandam

tel: 075 – 61 61 010

e-mail: verbruggen@biax.nl

www.biax.nl

1. Inleiding

In 2021 voerden archeologen van Ruben Willaert nv een archeologische opgraving uit aan de Siemenslaan 5 te Oostkamp (provincie West-Vlaanderen). Daarbij zijn onder andere sporen in relatie tot een hoofdgebouw en bijgebouwen uit de volle middeleeuwen aangetroffen, evenals een kuil (mogelijk een ontginningskuil) uit de late middeleeuwen.¹

Uit een paalkuil van het hoofdgebouw, een paalkuil van bijgebouw 1, twee paalkuilen van bijgebouw 3 en uit de mogelijke ontginningskuil zijn stalen genomen ten behoeve van daterend ¹⁴C-onderzoek. Bovendien is de paalkuil van het hoofdgebouw gewaardeerd op de aanwezigheid van botanische macroresten teneinde te bepalen of dit staal geschikt is voor vervolgonderzoek (analyse). Op basis van de concentratie, conserveringstoestand en informatiewaarde van de plantenresten zal worden bepaald of een analyse aan het staal bijdraagt aan de beantwoording van de onderzoeksvragen, zoals gesteld in het Programma van Maatregelen.² De resultaten van dit waarderend onderzoek zijn in dit rapport beschreven. Deze resultaten vormen de basis voor het voorstel voor selectieadvies van het staal.

2. Onderzoeksvragen

In het Programma van Maatregelen zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd, die betrekking hebben op het natuurwetenschappelijk onderzoek³:

2.1 LANDSCHAPPELIJK EN BODEMKUNDIG

- Wat is de landschapstypologische context van het projectgebied? Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw?
- Wat zijn verschillende landschappelijke elementen in het onderzoeksgebied? Hebben deze invloed gehad op de locatiekeuze van de verschillende vindplaatsen?
- Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaans economie binnen de nederzetting? Welke cultuurgewassen werden in de verschillende fasen verbouwd? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?

2.2 NEDERZETTING(EN)/ERF (ERVEN)

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de verschillende elementen in de vindplaats?

¹ Persoonlijke mededeling B. Polfliet (per e-mail, 7 september 2021).

² Lafere 2021, 10-11.

³ Lafere 2021, 10-11.

- Zijn er verschillende bewoningsfasen vast te stellen? Evolueerde de inrichting van de nederzetting, erf of erven doorheen de tijd?

2.3 LANDINRICHTING

- Op welke manier is het cultuurlandschap ingericht?

2.4 MATERIËLE CULTUUR

- Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Zijn er verschillen op te merken binnen de vindplaats?
- Is er sprake van culturele invloeden vanuit andere gebieden? Zo ja, van waar en welke invloeden?
- Zijn er indicaties voor handelscontacten met andere regio's?
- Zijn er aanwijzingen voor de sociale status van de bewoners van de nederzetting?
- Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie binnen de nederzetting? Welke cultuurgewassen werden in verschillende bewonings- en gebruiksfases verbouwd? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?

2.5 ALGEMEEN

- Hoe past de vindplaats in het regionale landschap uit de vertegenwoordigde periodes? Zijn deze vergelijkbaar met soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode of wijzen de resultaten op een specifieke functie of omstandigheden binnen de nederzetting?
- Hoe was de voedselvoorziening georganiseerd?
- Sluiten de sporen aan bij resultaten van onderzoek in de omgeving en de data van de CAI? Zijn de sporen van dezelfde aard, is het gerecupereerde aardewerk gelijkaardig aan dat van de andere sites?
- Wat betekenen de resultaten voor een aanvulling van kennisleemtes binnen de lokale en regionale geschiedenis?

3. Methoden

3.1 DATEREND ONDERZOEK

In totaal zijn vijf bulkstalen aangeboden aan BIAx (zie *tabel 1*).⁴ Deze zijn met leidingwater in het laboratorium van BIAx gezeefd over een serie zeven met maaswijdten van 4, 2, 1, 0,5 en 0,25 mm. De zeefresiduen zijn door de auteur onderzocht met behulp van een opvallend-lichtmicroscop met een vergroting

⁴ Daarnaast zijn vier reservestalen aangeboden, te weten VNR 42 uit paalkuil S61 van het hoofdgebouw (ter vervanging van VNR 39), VNR 19 uit paalkuil S17 van bijgebouw 1 (ter vervanging van VNR 18) en VNR 33 uit spoor S84 (ter vervanging van VNR 34).

van maximaal 50 maal. Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van de vergelijkingscollecties en de bibliotheek met determinatieliteratuur van BIAx. Van alle stalen is getracht om resten van landplanten te selecteren ten behoeve van het daterend ^{14}C -onderzoek. Het geselecteerde materiaal zal na goedkeuring van de opdrachtgever worden ingestuurd naar het Poznan Radiocarbon Laboratory te Poznan, dat onder leiding staat van Prof. hab. T. Goslar.

Aan één staal is een inventariserend macrorestenonderzoek uitgevoerd, te weten VNR 39 uit paalkuil S46 van het hoofdgebouw. Het onderzoek is door de auteur uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen in de vigerende KNA, het protocol Specialistisch onderzoek (BRL 4006) en het interne kwaliteitshandboek van BIAx. Hiermee wordt tevens voldaan aan de Code van Goede Praktijk.

Tabel 1 Oostkamp-Siemensstraat 5, overzicht van de stalen.

vnr	werkput	spoor	aard spoor	structuur	volume	type onderzoek
18	1	14	paalkuil	bijgebouw 1	4 l	^{14}C
39	1	46	paalkuil	hoofdgebouw	4,5 l	^{14}C en macroresten
37	1	89	paalkuil	bijgebouw 3	4 l	^{14}C
36	1	99	paalkuil	bijgebouw 3	5 l	^{14}C
34	1	23	(ontginnings?)kuil	.	6,5 l	^{14}C

4. Resultaten

De resultaten van het waarderend macrorestenonderzoek worden hieronder besproken. De resultaten zijn weergegeven in *bijlage 1* (botanische macroresten) en *bijlage 2* (daterend onderzoek). De informatie die aan de hand van de inventarisatie naar voren komt is slechts indicatief. Betrouwbare uitspraken kunnen pas worden gedaan aan de hand van een volledige analyse.

4.1 BOTANISCHE MACRORESTEN

Staal VNR 39 uit paalkuil S46 van het hoofdgebouw bevat slechts één macrorest, te weten een verkoolde graankorrel van rogge, die goed geconserveerd is. Dit staal komt vanwege de lage concentratie macroresten niet in aanmerking voor een macrorestenanalyse. Bulkstaal VNR 34 uit ontginningskuil S23 is daarentegen wel rijk aan verkoolde macroresten, die geanalyseerd zouden kunnen worden.

4.2 DATEREND ONDERZOEK

In drie stalen, te weten VNR 18, VNR 36 en VNR 37 afkomstig uit bijgebouwen 1 en 3, zijn onverkoolde macroresten aangetroffen die naar alle waarschijnlijkheid van recente aard zijn. Van VNR 18 en VNR 37 is dit met zekerheid te zeggen, aangezien de zaden ontkiemd waren. Om deze reden zijn onverkoolde zaden niet geselecteerd. Bovendien zijn in deze drie stalen verkoolde turfresten

aangetroffen. Hoewel deze dateerbaar organisch materiaal bevatten, zou het dateren van turfresten niet zinvol zijn aangezien de periode van veenvorming naar alle waarschijnlijkheid niet samenvalt met de periode van gebruik van bijgebouwen 1 en 3. Het is dan ook belangrijk om geen verkoolde macroresten van veenvormende vegetatie te selecteren, aangezien mogelijk uit de turf afkomstig kunnen zijn.

4.2.1 Hoofdgebouw

Van het hierboven genoemde bulkstaal VNR 39 uit paalkuil S46 van het hoofdgebouw is de verkoolde roggekorrel geselecteerd. Deze bleek voldoende gewicht te hebben (4 mg).

4.2.2 Bijgebouw 1

Voor bijgebouw 1 (VNR 18) kon een klein fragment houtskool van berk worden geselecteerd (4 mg).

4.2.3 Bijgebouw 3

Van bijgebouw 3 (VNR 36 en VNR 37) bleek VNR 36 uit paalkuil S99 een verkoold fragment dennenhout met 3,5 jaarring te bevatten, waarschijnlijk afkomstig van een twijgje. Dit stuk (16 mg) zou ingestuurd kunnen worden ter datering van bijgebouw 3. VNR 37 bevatte geen geschikte macroresten of geschikt houtskool.

4.2.4 Mogelijke ontginningskuil

Bulkstaal VNR 34 uit de mogelijke ontginningskuil bevatte vele verkoolde graankorrels en zaden van akkeronkruiden. Zeven graankorrels van gerst zijn geselecteerd voor het daterend ¹⁴C-onderzoek (46 mg).

5. **Voorstel voor selectieadvies**

Op basis van het inventariserend onderzoek wordt het volgende selectieadvies voorgesteld.

5.1 BOTANISCHE MACRORESTEN

Bulkstaal VNR 39 uit paalkuil S46 van het hoofdgebouw bleek niet geschikt voor een botanische macrorestenonderzoek. Wel is het mogelijk om VNR 34 uit de mogelijke ontginningskuil S23 te analyseren. Het staal is rijk aan verkoolde macroresten. Deze schetsen een beeld van de cultuurgewassen die men ter beschikking had in de periode van opvulling van de ontginningskuil en de milieuomstandigheden op de akkers waar ze verbouwd werden. Een analyse kan bijdrage aan de beantwoording van onderzoeksvragen omtrent voedingsgewoonten. Een alternatief zou kunnen zijn om reservestaal VNR 42 uit paalkuil S61 van het hoofdgebouw te zeven en waarden. Wellicht biedt dit

staal mogelijkheden voor vervolgonderzoek aan botanische macroresten om zo de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden.

5.2 DATEREND ONDERZOEK

Het hoofdgebouw (VNR 39), de ontginningskuil (VNR 34), bijgebouw 1 (VNR 18) en één staal afkomstig van bijgebouw 3 (VNR 36) bevatten voldoende macroresten voor daterend onderzoek (zie *bijlage 2*).

5.3 OVERIG ONDERZOEK

Stalen VNR 39 uit paalkuil S46 van het hoofdgebouw en VNR 34 uit ontginningskuil S23 bevatten voldoende houtskool voor eventueel anthracologisch onderzoek.

6. Literatuur

Lafere, M., 2021: *Oostkamp-Siemenslaan, Nota vooronderzoek met ingreep in de bodem (fase 1). Deel 2: Programma van Maatregelen*, Sint-Michiels-Brugge (PvM Ruben Willaert nv).

Bijlage 1 Oostkamp-Siemenslaan 5, resultaten van het inventariserend onderzoek aan botanische macroresten.
 Verklaring: o = onverkoold, v= verkoold, . = afwezig, + = 1-10 resten, G = goed, HG = hoofdgebouw.

vondstnummer	spoor	structuur	cultuurgewassen (v)	wilde planten (v)	soortvariatie (v)	kwaliteit (v)	cultuurgewassen (o)	wilde planten (o)	soortvariatie (o)	kwaliteit (o)	cultuur-/gebruiks-gewassen	dorsafval	wilde planten van	N te determineren houtskool	analyse	selectie ¹⁴ C
39	46	HG	+	.	1	G	.	.	.	.	rogge	.	.	>50	nee	Secale, korrel 1x

Bijlage 2 Oostkamp-Siemenslaan 5, geselecteerd materiaal ten behoeve van ¹⁴C-onderzoek.

vnr	werkput	vlak	spoor	context	geselecteerd materiaal	gewicht	labcode	datering		periode
								(¹⁴ C-jaar BP)	ouderdom (jaar v./n. Chr.)*	
18	1	1	14	paalkuil bijgebouw 1	berk (v), houtskool 1x	4 mg				
39	1	1	46	paalkuil hoofdgebouw	rogge (v), korrel 1x	4 mg				
37	1	1	89	paalkuil bijgebouw 3	.	.	.	.	.	.
36	1	1	99	paalkuil bijgebouw 3	den (v), twijgje 1x	16 mg				
34	1	1	23	ontginningskuil	gerst (v), korrel 7x	46 mg				